

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52А, м. Київ, 04053)
доктору психологічних наук, професору
Олександрі Вікторівні БРЮХОВЕЦЬКІЙ

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Чаусової Тетяни Володимирівни

на дисертаційне дослідження Зікєєва Дмитра Євгенійовича

«Психологічні умови формування метакомунікації менеджерів міжнародної компанії», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

за спеціальністю 053 «Психологія»

Ступінь актуальності обраної теми. В умовах зростання мультикультурних команд, поширення гібридних форматів роботи та інтеграції штучного інтелекту в управлінські процеси проблема здатності менеджера усвідомлювати, рефлексувати й коригувати сам процес комунікації набуває першочергового значення. Феномен метакомунікації, що раніше розглядався переважно в лінгвістичному та психотерапевтичному контекстах, потребує переосмислення в організаційно-психологічних реаліях міжнародного менеджменту. Для вітчизняного наукового контексту тема є актуальною, оскільки, в умовах воєнного стану, вимушеної міграції та інтеграції українських фахівців у міжнародне професійне середовище

здатність до метакомунікації стає умовою успішної професійної адаптації та ефективної командної взаємодії. Обрана Д. Є. Зікєєвим тема є своєчасною, науково обґрунтованою та практично орієнтованою.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертантом здійснено концептуальне осмислення досліджуваної проблематики на основі поглибленого аналізу еволюції поняття метакомунікації – від класичних праць до сучасних, в яких метакомунікація концептуалізується у контексті взаємодії «Людина – ШІ». Автор переконливо демонструє мультидисциплінарну природу феномену й обґрунтовує доцільність його дослідження в організаційно-психологічному контексті.

Окремої уваги заслуговує психодіагностичний комплекс дослідження. Розроблено й психометрично перевірено Шкалу метакомунікації MCS-17 (у співавторстві з Я. В. Сухенко та П. В. Лушиним), що дозволяє вимірювати здатність до метакомунікації за трьома субшкалами: імпліцитна чутливість, рефлексивний моніторинг, експліцитна метакомунікація. Створено авторську Шкалу метакомунікації у взаємодії «Людина – ШІ» (HUMAI-MCS) із двома субшкалами: рефлексивна інтерналізація та процесуальна метакомунікація. Адаптовано Шкалу міжкультурної ефективності IES-UA-14 з повним психометричним циклом. Використано інші стандартизовані психодіагностичні методики в українських і англійських версіях, що надало можливість провести дослідження на міжнародній вибірці фахівців. Діагностичний блок вирізняється цілісністю та дозволяє операціоналізувати авторську теоретичну модель.

На основі емпіричного дослідження на репрезентативній вибірці проведено порівняльний, кореляційний, регресійний і типологічний аналізи. Виявлено психологічні умови формування метакомунікації менеджерів; побудовано типологію метакомунікації, що містить чотири типи метакомунікації, що позиціонуються як динамічні утворення особистості у просторі психологічних умов. Розроблено методичні рекомендації щодо формування метакомунікації менеджерів міжнародної компанії.

Дисертація має теоретичне та практичне значення, зокрема для фахівців у галузі організаційної психології, управління персоналом і міжнародного менеджменту.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Наукові положення і висновки дисертації є результатом комплексного дослідження, здійсненого автором у процесі вирішення поставлених завдань. Дослідження вирізняється теоретичною, методичною та емпіричною обґрунтованістю.

Робота характеризується чіткістю та логічною послідовністю на всіх етапах роботи: від концептуального обґрунтування наукового апарату через розробку інструментарію до інтерпретації результатів і формулювання висновків. Перший розділ містить мультидисциплінарний аналіз феномену метакомунікації, в якому простежено еволюцію поняття через чотири змістовні зсуви; систематизовано підходи до його вивчення, обґрунтовано багатовимірну модель метакомунікації; розглянуто умови формування метакомунікації та розроблено теоретичну модель психологічних умов формування метакомунікації менеджерів міжнародної компанії. Другий розділ присвячено обґрунтуванню дизайну дослідження, опису вибірки та чотирьох етапів його реалізації, а також представлено розробку авторського білінгвального діагностичного комплексу (MCS-17, HUMAI-MCS, AI-IEQ), адаптацію Шкали міжкультурної ефективності IES-UA-14 українською мовою, описано інші діагностичні інструменти. Третій розділ містить результати частотного, порівняльного, кореляційно-регресійного і типологічного аналізу метакомунікації та умов її формування; типологію метакомунікації у складі 4 інтегрованих портретів; методичні рекомендації щодо формування метакомунікації менеджерів міжнародної компанії на засадах екофасилітативного підходу.

Достовірність представлених результатів забезпечена застосуванням різноманітних статистичних методів: експлораторного та конфірматорного факторного аналізу, кореляційного аналізу Спірмена, ієрархічної множинної

регресії, кластерного аналізу (K-means), U-критерію Манна–Уїтні, Н-критерію Краскела–Уолліса, крос-табуляційного аналізу. Двомовний дизайн дослідження з паралельною перевіркою інструментарію на україномовній та англomовній підвибірках додатково підсилює обґрунтованість отриманих даних.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Кількість та обсяг опублікованих праць відповідають встановленим вимогам і засвідчують належну апробацію результатів дослідження. Основні результати відображено в 13 публікаціях, серед яких 6 статей у фахових наукових виданнях України та 7 публікацій у збірниках матеріалів і тез міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності – порушень у результатах перевірки матеріалів дисертаційного дослідження за допомогою автоматизованої системи Plagiarism не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому дослідження виконано на високому рівні, результати є обґрунтованими та переконливими. Разом із тим вважаємо за необхідне вказати на окремі дискусійні моменти.

1. У роботі переконливо обґрунтовано чотиривимірну модель метакомунікації (властивість – здатність – процес – компетентність), однак емпіричне дослідження зосереджене переважно на вимірі здатності (Шкала метакомунікації MCS-17, Шкала метакомунікації у взаємодії «Людина – ШІ» HUMAI-MCS). Доцільним видається більш розгорнуте обговорення перспектив операціоналізації інших вимірів моделі, що збагатило б дискусійну частину роботи.

2. У дисертації побудовано інтегровану типологію метакомунікації, що поєднує показники Шкали метакомунікації MCS-17 та Шкали метакомунікації у взаємодії «Людина – ШІ» HUMAI-MCS. З огляду на те, що міжособистісна метакомунікація та метакомунікація у взаємодії з ШІ можуть

мати різну природу, було б корисним більш докладно представити теоретичні підстави їх об'єднання в єдиному кластерному просторі.

3. Зважаючи на те, що дослідження здійснювалося в умовах воєнного стану, видається доречним глибше розкрити, яким чином цей контекст міг позначитись на показниках благополуччя та психологічної безпеки учасників дослідження.

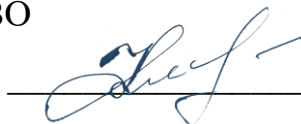
Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не змінюють загальної позитивної оцінки дослідження.

Висновок. У цілому дисертаційне дослідження Зікєєва Дмитра Євгенійовича на тему «Психологічні умови формування метакомунікації менеджерів міжнародної компанії» виконано на належному науковому рівні, за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендовано до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
особистісного розвитку ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

Тетяна ЧАУСОВА